

Vem, da bodete nevoljni radi tega; sam priznavam, da smo žalili moža. Ugnali smo ga sicer, pa tudi sami smo se ugnali: nobeden si prav ne upa mimo prodajalnice, no, in mene je ugnala bolezen.

„Das ist der Fluch der bösen That“ . . .
Sklenil sem, da stopim jedenkrat, ko ozdravim, k njemu ter ga poprosim odpušcanja. Potem oprostite brez dvoma tudi Vi

svojemu

Ivanu.

Roži.

(Pesniku Ganglu za spomin.¹⁾)

Vrtnica, pevcu cvetka pomenljiva,
Cveteš prijazno sredi mi gredice;
Kraljica si, prekašaš vse cvetlice,
Kar pestra jih rodi vrtnarja njiva.

Duha kot ti nobena ne razliva,
Nobeni ne žari tako se lice;
Nobena tudi, kakor ti, bodice
Pod cvetom pestrim tajno ne prikriva.

Podoba ti si pevčeve usode:
Ime žari se pevca v zlati slavi
In pevski duh njegov bodri narode.

A v srcu skriti trni so krvavi,
Ki zanje svet ni vedel in ne bode —
Zato nihčè srcá mu ne ozdravi.

F. S. Finžgar.

¹⁾ Primerjaj str. 613 tega letnika.

L. Jeranu v spomin.

(Spisal dr. Fr. L.)

To leto nam ne sme minuti, da ne bi v tem listu jednemu izmed najboljših sinov slovenskih izkazali dolžne časnikarske časti. V mislih nam je Luka Jeran, katerega kaže današnja podoba kot jeruzalemskega romarja in v najboljših letih.¹⁾ Da, Jeran je vreden tudi dvojnega in trojnega spominika! Le malo in slabo je, kar povemo danes pokojniku v spomin, vendar bolje tudi to nego nič. Saj bi se bilo skoro brez častnega spomina poslovalo letošnje leto od njegovega groba. A ne maram pisati pokojnikovega obširnega življenjepisa, saj je pišejo sedaj drugi: marveč le nekaj kratkih črtic, posebno o njegovem lepem značaju, bodi pokojniku za venec na grob.

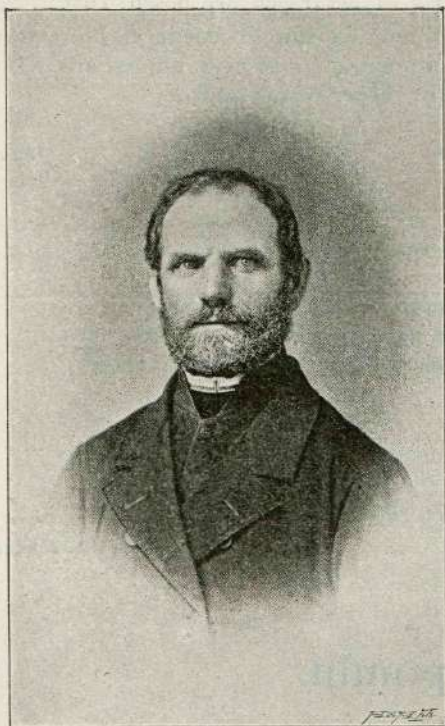
Luka Jeran se je rodil dné 16. vinotoka l. 1818. v Javorjah²⁾ pri Škofji Loki. V Loki je hodil v ljudsko šolo, na gimnazijo pa je šel v Karlovec, ker ga zaradi prevelike starosti niso sprejeli v Ljubljani. Šolanje v Karlovcu je bilo za Jerana jako koristno; tu se je navzel narodne ideje, tukaj je dobil širok razgled v slovstvu in pač tudi navdušenost za slovstveno delovanje. Seveda se je pri frančiškanih utrdil še v verskem prepričanju in življenju. V šesto šolo je prišel pa v Ljubljano l. 1840.; tukaj je do-

vršil tudi filozofijo v dveh naslednjih letih, v katerih se je pridno pečal s slovenščino. Pokojni Marn, ki je gotovo najbolj poznal Jerana in mu bil najtesnejši prijatelj, piše, da se je Jeran že tedaj bavil s srbsko, češko in drugimi slovanskimi književnostmi; pridno je prebiral tedaj najbolj znane slovanske pisatelje. Tedaj je tudi zlagal prve pesmi. L. 1843. je vstopil v ljubljansko semenišče in se posvetil duhovskemu stanu. V semenišču je napredoval vrlo v vseh naukih, posebno pa se je učil jutrovske jezikov. Za mašnika so ga posvetili l. 1845., l. 1847. poslali za kapelana v Poljane, kmalu potem v Horjul in leta 1851. postavili za kapelana pri sv. Petru v Ljubljani. Gorečnost za sv. vero in ljubezen do nevernikov ga je gnala v misijon: l. 1853. je šel z drugimi tovariši vred v Afriko, da bi bil ob strani Knobleharjevi blagovestnik za osrednje afriške dežele. A huda bolezen ga je zavrnila iz Afrike v domovino, in isto tako še drugi pot, ko se je napotil tje kaj. Doma je bil kapelan v Trnovem v Ljubljani več let, in urejal „Zgodnjo Danico“, za katero je že poprej deloval ves čas njenega življenja. Leta 1869. je popustil kapelanijo in odtlej živel samo za „Danico“ in pisateljvanje, dokler ga niso l. 1882. izvolili za šenklaškega kanonika, kar je ostal do smrti. Letos meseca malega travna je nenadoma oslabel. Sodili smo, da ima hripo in nismo slutili nič zlega. A naposled se je videlo, da je moč izginila in da je Jeranovo

¹⁾ Slika na strani 384. nam kaže Jerana v poznejših letih in izraža posebno njegovo prijazno lice in njegov živi pogled.

²⁾ Na rojstvenem domu so Jeranovi častilci že letos, dné 14. kimovca, vzdali spominsko ploščo.

Jeran (romar).

življenje poteklo. Izdihnil je v Gospodu dušo dne 25. malega travna zvečer. Pogreb dne 27. i. m. je bil nad vse veličasten, kakoršnega je bil vreden naš blagi Jeran.

Ako hočemo Jerana dobro poznati, ogledati si ga moramo z več strani. Najvažnejša je brez dvoma tista, ki nam kaže duhovnika, zakaj ta je bila Jeranu prva. Ves Jeranov značaj se je izražal v njegovem duhovskem stanu in poklicu. Ko bi ne bil duhovnik, bil bi pač ves drug človek. N. prim. pokojnega Marna si prav lahko mislim neduhovnika in si predočujem njegov značaj v kakem drugem stanu, a Jerana si ne morem misliti v drugem stanu. To mi je živ dokaz, da je bil ves duhovnik, kolikor ga je bilo. Ako si ga videl pred oltarjem, ako si ga videl na prižnici, ako si ga videl doma, ako si ga videl na cesti: vedno isti Jeran — popolni duhovnik. Jednak je bil tudi v spisih. Zato lahko rečemo, da je malokdo tako popolnoma kazal pravi značaj svojega stanú, kakor pokojni Jeran značaj duhovskega stanú. Ves je živel za svoj stan, zanj je tudi neprestano delal in bil v njem nad vse srečen.

Doma je bil najrajši v talarju, ki je bil preprost in brez lepoticja; zunaj doma pa je nosil navadno, srednje dolgo črno sukno. V tem oziru ni maral za nikako posebnost, s katero bi bil vzbujal pozornost, ampak rajši je bil

nekoliko — kakor bi dejali — zanemarjen, v ponošeni obleki, da se je v tem izražala njegova ljuba tovarišica, ubožnost.

Vsa duhovska opravila je opravljal Jeran pobožno in zbrano, a brez napetosti in pretirane tesnosrčnosti. Za zunanjo spodobnost v opravilih se mu ni bilo treba nič truditi, saj mu je srce gorelo v duhu božje ljubezni in v istiniti pobožnosti.

Jeran ni bil „sijajen“ cerkveni govornik, za to ni bila njegova mirna narava in njegov nekoliko trd glas. A govoril je krepko, jedrnato, trezno pa zanimivo, da je beseda segala v srce.

In takoj sedaj pogledajmo, kakšen je njegov prirodni značaj, v katerem se kaže njegova občečloveška narava. Jeran je imel krepko določen značaj, pa ga je tudi kazal brez hlimbe in neprikrito. In prav zato je bil njegov značaj tako lep in prijazen.

Lep značaj je oni, v katerem je vse mišljenje, govorjenje in delovanje v pravem razmerju in soglasju: prava mera je za vsako željo, mera za čustva in afekte, mera n. pr. za nevoljo in jezo, mera za veselje in žalost, mera za telesne potrebe. Vse to je bilo v Jeranu lepo umerjeno. Nikdar nismo videli ali slišali, da bi ga bila premagala kakšna strast, vse življenje in delovanje mu je potekalo, kakor potok mirno šumlja po travniku.

In ta lepi značaj ni izviral morda iz nekake prirojene slabosti duha, ali male nadarjenosti ali nezavednosti. Narobe: Jeran je bil izredno nadarjen in duhovit mož, kakoršnih je imela Slovenija malo, a bil je toliko skromen, toliko ponižen, da ni silil na dan in se ni razkazoval brez potrebe v javnosti.

Ta dragocena lastnost je bila jako prijetna znancem in prijateljem, katerih je imel obilo. Jako radi so ga vabili med-se v družbo, pa tudi on je po utrudljivem delu rad zahajal v prijateljsko družbo. Kakor je bil pri delu resnoben in zbran, tako je bil v družini ves šaljiv, zopet „ves doma“. Kjer je bila zbrana večja družba, veselila se je Jerana v svoji sredi, pa tudi Jeran je ves oživel in se med duhovskimi sobratih nekako pomladil. In tu se ni branil kupice zdravega vina, češ, da bi kazal posebno zatajevanje, ampak z drugimi vred je zmerno užival božji dar tako hvaležno in nedolžno, kakor če ga pije siromak ali bolnik sebi v okrepčanje in zdravje. Rad si je tedaj dal tudi razvezati jezik in pripovedoval razne dogodke iz svojega življenja. a vedno tako lepo, da je bilo v vsodbudo. Ko je tako govoril ali se pogovarjal, imel je glavo navadno sklonjeno, a tu in tam jo je povzdignil in pogledal s svojimi temnosivimi očmi izpod košatih obrvij prijazno, s smehljamem na ustnicah, da si se nehoté na-

smejal tudi ti. — Rad je prijel tudi za nedolžno igro v razvedrilo in igral tako veselo in mirno kakor tisti svetnik, katerega so pri igri vprašali, kaj bi storil, ako bi mu bilo treba v par urah umreti. „Igral bi dalje“, je rekel. Tako pač tudi naš Jeran. Lanski potres je marsikoga splašil iz postelje, a naš Jeran je mirno počival vso noč.

Kako je Jeran kot kristijan posvečeval svoje življenje z molitvijo in dobrimi deli, to je samo Bogu popolnoma znano, in le nekoliko onim, ki so bili ž njim v dotiki. Tudi v tem opravilu je ljubil sveto preprostost brez hlimbe in nenaravnega pretegovanja.

Kakor ima pa vsak človek bodisi na dobro ali na slabo stran kako posebnost, tako jo je imel tudi Jeran in sicer na dobro stran. Ta posebnost je bila njegova ljubezen do bližnjega. Vsi, ki so ga dobro poznali, spričujejo, kako milo, dobro, ugodno je Jeran sodil o vsakem človeku. Pač se menda ni nikdar pregrešil s tem, da bi bil prenačljeno ali slabo mislil o bližnjem. Tudi o svojih nasprotnikih, političnih in verskih, je vedno mislil in upal ugodno. In ako je kdo v družbi ostreje povedal o tej ali oni znani osebi svojo misel, Jeran je takoj zagovarjal napadenca in povedal o njem tudi kaj dobrega. Pač se je v tem mišljenju pogostoma motil, a tega mu seveda nihče ne zamerja.

Jako dragi so mu bili ubožci. Zanje je imel vedno gmotne in duhovne podpore in tolažbe. Zanimivo je bilo gledati, kako je imel opraviti z ubožci, kako se je na pol šaljivo, pol poučevaje ž njimi pogovarjal med tem časom, ko je iz žepa na dan spravljaj krajcarje. In ko je roka podelila, pritrtil je tudi jezik z dobrovoljnimi „Ná!“ Ko se je pa siromak zahvaljeval, tedaj je zadovoljno odklanjal zahvalo, rekoč: „Je že dobro!“

Po vsem Slovenskem je dobro znano, da je imel Jeran še svoje posebne ljubljence, in ti so bili ubožni dijaki. Jeran je od nekdanj podpiral dijake. To je bilo ubožnejšim dobro znano. Ob tem se je seveda opiral le na svoje denarske moči, ki so bile majhne. Dokler ni dobil kanonikata, imel je samo od uredništva „Zgodnje Danice“ nekaj plačila. A njegova iznajdljivost in božja previdnost sta mu pokazali pot do izdatnejših dohodkov v prid dijakom. Jel je nabirati zanje in izkazoval v „Danici“ darove. To mu je silno pomoglo, ker Jeran ni nikdar prosil ali priporočal kake stvari zastonj. Ko se je pred kakimi dvajsetimi leti v Ljubljani osnovala ljudska kuhinja, sklenil je Jeran nekaj časa potem (leta 1880.) napraviti za dijake poseben oddelek, in to je bila „dijaška kuhinja“, pozneje „dijaška miza“ imenovana. „Di-

jaška miza“ je bila brezštevilnim dijakom v pomoč; ne samo, da jih je obvarovala stradanja, pomogla jim je tudi do tega ali onega stanú.

Rekel sem, da so bili dijaki njegovi ljubljenci. To so dobro vedeli vsi, ki so ž njim bliže občevali. In prav to smo porabili včasih, da smo pokojnika malo podražili, rekoč da njegovi dijaki vendarle niso tako pridni, kakor sam misli in pravi. Tu bi ga bili videli gospoda, kako je šel za dijake v ogenj! Vsi so, po njegovem mnenju, bili dobri in pa pridni brez izjeme, le nekateri včasih malo nesrečni. Ako smo pa le huje pritiskali, da se je tega ali onega prišla kaka dvojka, tedaj jih je opravičeval s tem, da so sedanje šole jako težke in dokaj sitne. Ako se pa nismo niti s tem hoteli dati ugnati, poprijel se je v sili skrajnega pomočka in povedal, da so profesorji včasih prehudu in ne dovolj usmiljeni z dobrimi dijaki.

Jeran je neizrekljivo veliko storil za dijake. Najbolj v hvalo mu je to, da je dajal iz svojih dohodkov skoro vse, zakaj zase je potreboval beraško malo.

Odličen znak njegovega mišljenja in delovanja je njegova ljubezen do katoliške cerkve in njenega poglavarja. Kako ga je veselil vsak napredek v katoliškem gibanju! Kako je z vnemo pisal o cerkvi in sv. očetu! Prav tako je bil pa oster in piker zoper nasprotnike sv. cerkve. „Laški rudečkarji“ so dobivali v „Danici“ krepke brce, le žal, da se ti niso dosti zmenili zanje. Zato je bilo res zaslužno njegovo odlikovanje, da je bil namreč l. 1869. imenovan papeškim komornikom.

Glavno Jeranovo delovanje je bilo pisateljevanje. Jeran je bil znamenit in jako vpliven slovenski pisatelj. Najiminenitnejše delo mu je bilo urejevanje „Zgodnje Danice“. Ob tem mu seveda ni preostajalo mnogo časa, vendar je pisal še 33 posebnih del in delc. Urednik mora spisati mnogo sitnih malenkostij, za katere je treba mnogo časa, ki pa na slovstvenem polju za-ležejo le malo, in takega drobiža je spisal veliko. Jeran je bil pesnik in prozajik. Priznati se mora, da Jeranove pesmi, četudi niso odlične, nikakor niso prazne. Duh jim je prav naroden, beseda prav lahka in gladka. Kdo ne pozna „Skopulje“? V prozi mu teče večinoma prav gladek in naroden jezik. Jeran je včasih tudi koval besede in jih pogodil dobro; tudi iz naroda jih je povzemal rad, čeprav niso bile navadne v pisavi. Zato prebira „Zgodnjo Danico“ tudi jezikoznanec in dobiva drobtin za svojo torbo. Ni pa hvale vredno to, da Jeran ni maral napredovati tako, kakor je napredoval in se čistil jezik sam. Pri-govarjanje je bilo brezuspešno; napredovanje se mu je zdelo nepotrebno novotarjenje. Zato se je pa „Danica“ res čimdalje bolj starala,

kakor se je staral tudi njen urednik. Jednako umevno je, da se je starala še po vsebini: moči, živahnosti, novih mislij, krepkih nagibov ni ponujala maloštevilnim naročnikom.

Večje Jeranovo delo je: *Popotvanje v Sveto Deželo, v Egipt, Fenicijo, Sirijo, na Libanon, Carigrad in druge kraje. Obhodil in popisal L. Jeran. Ponatis iz Zgodnje Danice. 1872. Na svitlo dal in založil pisatelj.* 8°. Str. 424. Ta knjiga ima mnogo vrlin, čeprav ni brez nedostatkov.¹⁾ Pisatelju teh vrstic je bila in bo vedno mila in draga, najboljši spomin na nepozabnega pokojnika.

Poleg te knjige je Jeran izdal sedmere Šmarnice, štiri cerkvene pesmarice in nekaj drugih knjižic.

Mnogokrat se nam je, prebirajočim Danico, vrivala ta misel, da bi Jeranovo pisateljstvo imelo mnogo več sadú, ako bi bilo na vzvišenem stališču, na katerem bi se pisatelj ne zadiral neprestano v nasprotnika z zbadljivkami, ki bralca dražijo, a nič ne dokažejo. Taka pisava je lahko podobna besedičenju sitne starke. Saj vemo: Naj so taki opomini še tako dobri in goreči, a sadú in uspeha nimajo nobenega. Vendar radi si odgovarjamo ob taki priliki, kakor smo že pisali v listu²⁾: „Kdor premišlja o pisateljih, vé, da imajo različne darove, in kakoršni so, tako tudi pišejo. Krivično bi bilo šteti v zlo vsako ostrejše in odkritejšo ali rezko besedo.“

Občudovanja vredno je bilo Jeranovo obširno obzorje. Za vse narode, za vse vede

¹⁾ Jeruzalemski romar, str. 14.

²⁾ Dom in svet, 1890., str. 62.

in stroke, za vse jezike se je mož zanimal. Pa je tudi znal mnogo jezikov in sicer večinoma jako dobro, n. pr. laško, madjarsko, arabsko poleg slovanskih in drugih navadnih jezikov. Zato je Danica naš najuniverzalnejši list, in Jeranovo delovanje res univerzalno, kakor je univerzalna katoliška cerkev. Misijonom je on koristil kakor noben Slovenec pred njim in menda tudi ne bo nihče za njim. Ta občni duh mu je poleg katoliške gorečnosti in ljubezni do duš navdihnil misel, naj gre tudi sam v osrednjo Afriko v misijon.

Vendar pa je ljubil svojo slovensko domovino iskreno, bil je goreč narodnjak, kakoršen mora biti pravi katoličan. A v tem oziru je rajši deloval kakor govoril.

Jeran je med Slovenci odličen mož, kakoršnih pozná malo naša zgodovina. Za katoliško mišljenje in življenje je storil med svojimi vrstniki gotovo največ. V novejšem česu se je katoliško gibanje pojavilo res krepkeje kakor prejšnja desetletja, vendar treba je tukaj priznati, da je novejše gibanje le krepkeje izrazilo to, kar je davno poprej oznanjal Jeran v „Zgod. Danici“.

Tako je bil v nekem pomenu Jeran vsem vse: učenjak, pesnik, pisatelj, odličen duhovnik, sveto živeč kristijan, iskren rodoljub, velik dobrotnik ubožcem in očedijakov.

Urednik tega lista je v prejšnjih letih udano stal na strani blagemu pokojniku; od njega je slišal in pri njem dobil mnogo lepega in vsodobnega. Zato mu je veliko veselje, da je v teh vrsticah postavil za naš list mal spominik, v katerem je izkušal po istini vpodobiti blagega pokojnika.

Ptuj.

(Krajepisno-zgodovinska črtica. — Spisal o. H. Šalamun.)

(Konec.)

V. Spominiki.

Ne samo stari Rimljani, ampak tudi drugi gospodarji so želeli v Ptujju ovekovečiti se s kamenitimi spominiki; tudi iz srednjega in novega veka se nahajajo nekateri pomniki. Ker vseh spominikov v tem kratkem opisu ne moremo navēsti, posebno ne rimljanskih, katerih je veliko število, opozarjamo le na delo: „Geschichte d. Herzogthums Steiermark“ (8 Bände 8°. Graz 1845—1867), spisal dr. Alb. Muchar.

Tik Drave je okrogel stolp, ostanek še nekdanjega mestnega obzidja, na katerem se vidi sedem debelih topovskih krogel. Te so se baje

iz turških napadov ohranile tam, kamor so streljali. Nekaj sežnjev od tal je kamenita ploča s črto in napisom:

Wasserstand vom 1.—4. November 1851.

Črta ti kaže, kako daleč je omenjenega leta segala voda, katera je tistega leta napravila veliko škode.

Na minoritskem trgu ravno pred minoritsko cerkvijo je visok steber s kipom brez madeža spočete device Marije. Postaviti ga je dal v hvaležni spomin, da so bili Turki premagani l. 1664. pri sv. Gotthardu, borlski grof Jurij Friderik Sauer, da bi po priprošnji ne-